1944 Ayvalık Depremi ve Sosyo-Ekonomik Sonuçları

Serap TAŞDEMİR
Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
E-Mail: tasdemir7@hotmail.com

Geliş Tarihi: 22.09.2016 Kabul Tarihi: 26.01.2017

ÖZ

TAŞDEMİR, Serap, **1944 Ayvalık Depremi ve Sosyo-Ekonomik Sonuçları,** CTAD, Yıl 12, Sayı 24 (Güz 2016), s. 4-28.

Depremlerin, insanların can kaybı yanında yerleşim mekânları ile diğer kazanımlar üzerinde yıkıcı etkileri olmuş; bu etkiler siyasî, iktisadi ve kültürel yapıları da derinden sarsmıştır. Yerleşim yerinin öncelikli/temel iktisadî özelliği ile ona bağlı sektörlerin, her depremde, gerek insan unsuru, gerek ürün işleme mekânları, gerekse de, bitki alanları bakımından çok büyük zararlara uğradığı bilinmektedir.

Ayvalık ve çevresi, Batı Anadolu ve Kuzey Batı fay hattının üzerinde, birinci derece deprem kuşağında yer almaktadır. Bu nedenle, hem Cumhuriyet öncesi dönemde (1865, 1867, 1901, 1919) hem de Cumhuriyetin ilanı sonrasında yörede çok sayıda deprem yaşanmış; Ayvalık ilçesi bu depremlerden büyük zarar görmüş, gelişim ve kalkınması olumsuz şekilde etkilenmiştir.

1944 depreminde ise mübadele ile ilgili sorunlarını 1934 yılında çözen ve Ayvalıklı olan halkın o tarihe kadar olan birikimleri bir anda tekrar kaybedildi. Savaş yılları olmasının da etkisiyle halk yeni binalar yapıp yerleşemedi ve birçok kişi bu nedenle Ayvalık'ı kalıcı olarak terk ederek başka yerlere göç ettiler. Gidenlerin sattığı zeytin ağaçları belli ellerde toplanırken, ekonomik yapıdaki değişim sosyal ve siyasal yapı üzerinde de önemli değişikliklere neden oldu.

Depremler tabiatın görünmeyen boşluklarını gidererek yeniden yapılandırır. Bu yeni yapılanmanın üstünde yaşayan varlıklara özellikle de insana yeni biçimler kazandıran sosyal deprem etkisi de yaratır. Bu çalışmada, Ayvalık ve çevresini çok etkileyen 1944

yılı depremi tüm yönleri ile ele alınarak ilçenin gelişimi üzerindeki etkileri ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Ayvalık, Ayvalık depremi, 1944 yılı Ayvalık depremi.

ABSTRACT

TAŞDEMİR, Serap, **Ayvalik Earthquake of 1944 and its Socio-economic Consequences**. CTAD, Year 12, Issue 24 (Fall 2016)**,** pp.4-28.

The earthquakes have had devastating effects on the settlement areas and other acquisitions as well as the loss of lives of people; such effects have also deeply affected the political, economic and cultural structures. It is known that the privileged/basic economic feature of settlement area and the sectors attached thereto are highly damaged in terms of both human factor, production manufacturing places and plant areas in every earthquake.

Ayvalik and its surroundings are in the first-degree seismic zone on the Western Anatolia and North-West fault line. Therefore, both before the Republican Period (1865, 1867, 1901, 1919) and after the proclamation of the Republic, many earthquakes happened in the region; Ayvalik county suffered greatly from these earthquakes and its development and progress were affected negatively.

In the earthquake of 1944, all savings of the people, who had solved the problems concerning the Population Exchange in 1934 and are of Ayvalik origin, were lost all at once again. Also with the influence of the war years, the people could not build new buildings and settle in them. Many people left Ayvalik permanently for this reason and migrated to the other places. While the olive yards sold by those people who migrated were bought by certain people, the transformation in the economic structure caused significant changes also in the social and political structure.

Earthquakes restructure the nature by eliminating its invisible gaps. It also creates a social earthquake effect, which gives new forms to the all beings living on this new structuring, especially to the human beings. In this study, the earthquake of 1944, which affected Ayvalik and its surroundings highly, will be tackled with all its aspects and its effects on the progress of the county will be presented.

Keywords: Earthquake, Ayvalik, Ayvalik Earthquake, Ayvalik Earthquake of 1944.

Giriş

İnsanın doğa ile mücadelesi tarih boyunca devam etmiş; ne zaman, nerede, ne ölçüde, ne türde ve nasıl meydana geleceği kesin olarak öngörülemeyen âfetler, özellikle depremler, büyük can ve mal kaybına neden olmuş, toplumun ve ekonominin seyrini kesintiye uğratmıştır.

Dünyanın en aktif deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya deprem kuşağı üzerinde yer alan Türkiye'nin yüzölçümünün yüzde 42'si bu deprem

kuşağı üzerindedir. Ayvalık ilçesi ise bulunduğu konum nedeniyle birinci derece deprem bölgesinde yer almaktadır.[1]

Tarih boyunca birçok kez deprem olayı ile yüz yüze gelen Ayvalık ilçesinde Cumhuriyetin ilanı sonrasında ilçenin gelişiminde bozulmalara yol açan büyük deprem 1944 yılında yaşandı.[2] Fazla sayıda insan kaybı yanında sosyal ve ekonomik hayat üzerinde de olumsuz etkiler bıraktı. Ayvalık'ta yaşanan 1944 depreminin oluş şekli ve sonrasındaki etkilerini Türk Kızılayı Arşiv Belgeleri başta olmak üzere, Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Ayvalık Belediyesi resmi tutanakları gibi birincil kaynaklar ile yerel ve yaygın basın taranarak olabildiğince tam bir resmini ortaya çıkarmak önemlidir.[3] Zira 1944 Ayvalık depremi, nüfusu mübadele ile oluşan ilçede mübadelenin getirdiği sorunları ancak 1934 yılında tamamlayan ve o tarihten itibaren geçen on yıl süresince kendini toparlayan halkın tüm kazanımlarını yeniden sıfırladı. İkinci Dünya Savaşı nedeniyle ekonomik yapı zaten zor şartlarda devam ediyordu. Bir yandan deprem nedeniyle yapılan yardımların yeterli ve zamanında gelmemesi, diğer yandan üretilen zeytinyağı ve sabunun bir kısmını ordunun alması ile üreticinin kendi çözümlerini üretmesi de mümkün olamadı. Deprem sonrası yaşanan süreç ilçenin siyasal, sosyal ve ekonomik hayatında kalıcı olumsuzluklar bıraktı. Bu çalışma ile bir yandan Ayvalık özelinde depremin etkileri belirlenecek, diğer yandan ise deprem kuşağında bulunan ülkemizdeki depremlerin etkilerini de

[1] http://www.icisleriafad.gov.tr/lkemizin-deprem-riski-haritasi (erişim tarihi: 29 Nisan 2016)

[2] 6 Ekim 1944 yerel saatle 05:34:48 (02:34:48 GMT) de Edremit Körfezi'nde MS: 6.8 büyüklüğünde yıkıcı bir deprem oluştu. (Ms = 6.8, Ambraseys, 1988; Mw = 6.7, M0 = 1.38 X 1019 Nm, EMSC; Ms = 6.8, KOERI-UDIM ve ISS). 20-25 saniye kadar süren deprem, Akhisar, Manisa, Tekirdağ, Gönen, Midilli Adası ve İzmir'i kapsayan yaklaşık 250 km çaplı bir alanda hissedildi. Depremi MS 4.9 ve 5.2 büyüklüklerinde iki artçı sarsıntı izledi. Yıldız Altınok, Bedri Alpar, Cenk Yaltırak Naşide Özer, "6 Ekim 1944 Edremit Körfezi-Ayvacık Depreminin Makrosismik Değerlendirilmesi", *İstanbul Yerbilimleri Dergisi*, 25/1 (2012), s. 41.

[3] Türkiye deprem kuşağında yer almasına rağmen elektronik ortamda tüm kaynaklara ulaşacağı bir merkezi yapılanma gerekmektedir. Zira geleceğe sağlam adımlarla ulaşmak için geçmişi doğru bir şekilde bilmemizi gerekir. Yerel tarih çalışmaları bu nedenle önemlidir. Ancak başta arşiv belgelerine ulaşma konusu olmak üzere birçok sorun yaşanmaktadır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinde 1944 depremi ile ilgili çok az belge bulunurken, Türk Kızılayı arşivlerinin harf devrimi öncesini hizmete açmıştır. Özel izinle Ayvalık Depremi dosyasını taramama izin verdikleri için Türk Kızılayı Başkanı ve arşiv kısmındaki uzmanlara teşekkür ediyorum. Milli Kütüphanede o dönemle ilgili çıkan süreli yayınlar eksiktir. Örneğin Yeni Asır gazetesinin sayıları bulunmuyor. Milli Kütüphane'nin bir an önce koleksiyonunu gözden geçirip eksik gazete ve dergi sayılarının en azından elektronik ortamdaki kopyalarını tamamlaması yararlı olacaktır. TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı Mikrofilm Bölümü ve uzmanı Sayın Şavkı Aşıkoğlu'na Yeni Asır gazetesinin sayılarını paylaştığı için teşekkür ederim. Ve her şeyden önemlisi deprem ve doğal afetlerle ilgili tüm bu kaynakların ortak bir veri bankası şeklinde başta AFAD olmak üzere ilgili kurumlarda bir araya getirilmesi doğal afetlerle ilgili sağlıklı araştırmalar yapılması için bir an evvel tamamlanması gereken bir ihtiyaçtır.

içerecek çalışmalara Ayvalık özelinde yaşanan depremlere açıklama getirilerek katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Batı Anadolu ve Kuzey Batı fay hattı üzerinde bulunan Ayvalık ilçesi, birinci derece deprem kuşağında yer almasından dolayı,[4] farklı zamanlarda yaşadığı depremlerden olumsuz etkilendi. Cumhuriyet dönemi öncesinden itibaren Ayvalık'ta yaşanan depremlere bakılacak olursa: 1865 yılında merkez üssü Midilli olan depremi (aletsel büyüklüğü 9.0) Ayvalık şehri hafif hasar görerek atlattı. Yaklaşık iki yıl sonra, 7 Mart 1867 tarihinde Ayvalık'ta 8 büyüklüğünde ve 11 Nisan 1867 tarihinde ise Midilli ve Ayvalık'ta 7 büyüklüğünde birer deprem kaydedildi.[5] 29 Temmuz 1880'de Batı Anadolu'da yaşanan büyük depremde İzmir, Menemen, Balıkesir, Bursa, Muğla, Rodos, Bergama ve Denizli ile birlikte etkilenen Ayvalık,[6] yine 18 Ocak 1901'de 5.9;[7] 18 Kasım 1919'da 6.9 büyüklüğünde depremle sarsıldı. O dönemde meydana gelen kayıplar hakkında kesin bilgiler bulunmamasına rağmen, depremin büyüklük değeri dikkate alındığında ilçenin gelişimini sekteye uğrattığı ve hasar oluşturduğu olasıdır.[8]

Cumhuriyet döneminde de Ayvalık'ta zaman zaman yer sarsıntıları yaşandı. Örneğin 1924 yılı Aralık ayının son günlerinde gece 20.30'da 20 saniye süren bir deprem ve ardından daha hafif sarsıntılar meydana geldi. Bununla birlikte, can ve mal kaybı olmadı.[9]

1944 depremi öncesinde Ayvalık'ta yaşanan diğer bir önemli/büyük deprem 22 Eylül 1939 tarihinde gerçekleşti. Bununla birlikte, 22 Eylül öncesinde de

---

[4] Dünyanın en aktif sismik kuşaklarından biri olan Alpin deprem kuşağında bulunan ülkemizde, bölgeler itibariyle çeşitli derecelerde deprem riski bulunmaktadır. Bu bağlamda Marmara Bölgesi ve özellikle Marmara Denizi çevresi birinci derece deprem bölgesi arasında yer almaktadır. Ayvalık ilinin de bağlı olduğu Balıkesir ili de diri fay hatları üzerinde bulunmaktadır. Nesimi Yazıcı, "Ocak 1898 Balıkesir Depremi Oluşu ve Sonrası", *Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri, 22-23 Mayıs 2000, Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 2002, s. 152.

[5] 1867 depreminde Midilli'de büyük hasar meydana geldi. 500 ölü ve 2500 ev yıkıldı. Ayvalık, Edremit ve Foça'da hafif hasar meydana gelirken, Ayvalık açıklarında bulunan adalarda kaymalar meydana geldi. Nuriye Pınar ve Ervin Lahn, *Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu*, Akın Matbaacılık, Ankara, 1952, s. 43; Gökçeada ve Çevresinde Etkili Olan Depremler: www.afad.gov.tr/UserFiles/File/Belge31.pdf (erişim tarihi: 29 Nisan 2016)

[6] Zeki Arıkan, "Mithat Paşa'nın Aydın Valiliği (Ağustos 1880-Mayıs 1881)(17 resimle birlikte)", *Uluslararası Mithat Paşa Semineri Bildiriler ve Tartışmalar Edirne 8-10 Mayıs 1984*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1986, s. 132.

[7] 1901 Ayvalık Depremi: 5,9 büyüklüğünde Edremit körfezinde meydana gelen deprem, merkez üssü yakınlarında hasara yol açmış, Bursa'da da hissedilmiştir. Nilüfer Akıncıtürk,

Afetlerin Kentlere ve Yapılara Etkisi, www.skb.org.tr/wp-content/uploads/2012/05/N%C4%B0L%C3%9CFER-AKINCIT%C3%9CRK.pdf

(erişim tarihi: 08 Nisan 2016)

[8] www.sismo.deprem.gov.tr www.deprem.gov.tr (erişim tarihi: 11 Nisan 2016)

[9] *Ayvalık*, 5 Kanunusani 1925.

13,14, 15, 16, 17, 18 ve 19 Eylül 1939 tarihlerinde duyulur derecede sarsıntılar süreksiz bir şekilde hissedilmişti.[10] 22 Eylül günü saat 02.37'de güneyden gelen ve on saniye süren oldukça kuvvetli bir sarsıntıda, Hulusi Bey'in zeytinyağı fabrikasının bacasının tepesi uçarak yağ deposuna düşüp tahrip etmişti. Sakarya, Vehbibey, Sefa Caddesi, Hayrettinpaşa mahalleleri ve Adaevler yıkılmış; halk sokağa dökülmüştü. Sonrasında on üç sarsıntı ve hafif birçok sarsıntı yaşandı. Herhangi bir hasarın kaydedilmediği bu sarsıntılarda halk evlerine girmekten korkmuş, hava durumunun da uygun olması nedeniyle dışarıda vakit geçirmişti. 22 Eylül'de bir hafif diğeri şiddetli, 23 Eylül'de iki oldukça hissedilir derecede birden fazla sarsıntı, 24 Eylül'de iki 6.2 ve 20.45'de kuvvetli, 25 Eylül saat beşten itibaren 26 Eylül'e kadar dokuz kuvvetli artçı sarsıntı ile 27 Eylül'deki üç sarsıntı sonucu insan kaybı olmamakla birlikte, hükümet binası hasara uğradı.[11] Bu deprem Ayvalık'la birlikte Burhaniye kazası Gömeç'te de hissedildi. Ayvalık kazasının Altunova nahiyesinde 10 ev tamamen yıkıldı, 50 evin kısmen yıkık, çatlak ve 4 evin de tavanının çöktüğü görüldü. Başka bir ifade ile nahiyedeki evlerin yüzde 60'ı oturulamaz hale geldi.[12] Balıkesir Kızılay merkezince yoksullara ait evlerin yeniden yapılması ve tamiri için bir komisyon kuruldu. Bu işlem için 500 lira Kızılay Ayvalık şubesinden, 1000 lira da Balıkesir merkezden para ayrıldı.[13] Gömeç ve Altunova nahiyelerinde evleri hasara uğrayanlara ikiyüzer liradan 400 lira yardım yapıldı. Ve Soma yolu üzerinden 100 çadır gönderildi.[14]

Ayvalık'ta 1944 depremi öncesi 15 Ocak 1941 tarihinde gece 03.35'de hafif bir yer sarsıntısı meydana geldiği Balıkesir Valisi Recai Güreli tarafından hükümete telgrafla bildirildi.[15]

[10] *Ayvalık*, 19 Birinciteşrin 1939.

[11] *Ayvalık*, 28 Eylül 1939.; Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) 30.10.118.827.34/27.12.1939.

[12] BCA 30.10.119.843.1/04.11. 1939.

[13] Ayvalık'ta durum bu şekilde iken, aynı depremde Burhaniye kazasının Gömeç nahiyesi köylerinde (37) evin tamamen yıkılmış ve 137 evin tamire muhtaç olduğu, muhtaçlara ait evlerin tamirleri için Balıkesir Kızılay merkezi ile Burhaniye Kızılay Şubesi'nden 350 lira verildiği; bu rakamın 500 liraya tamamlanacağının Balıkesir ili ve Kızılay merkezince kararlaştırıldığının Nahiye Müdürlerinden öğrenildiği ve Genel Merkezce Altunova ve Gömeç Nahiyeleri için gönderilmiş olan 50'şerden 100 çadırın bu bölgelere yeterli geleceği; Çandarlı nahiye merkezinde 44, Demirtaş köyünde 18, Deliktaş köyünde 8 evin deprem sonrası iskân için uygun olmadığı görülerek çadırların bir kısmının buralara gönderileceği ve Dikili'de de 250 kadar muhtaç nüfusun iaşesine devam edildiği ve havaların düzeldiği, hastalık olmadığı, halkın iş ve gücüyle uğraştığını, vaziyetin normal bir safhaya girdiğini bildirdiler. BCA 30.10.119.843.1.10/6.10.1939.

[14] BCA 30.10.119.843.1/28.09.1939.

[15] BCA 30.10.119.846.23/27.01.1941.

1944 Depremi Zamanı ve Oluş Şekli

5 Ekim 1944 tarihinde yaşanan depremin merkezi Ayvalık olmakla birlikte, Akhisar, Manisa, Tekirdağ, Gönen, İzmit, Bursa, Konya, Kırklareli ve civar illerden de hissedildi.[16] 5 Ekim 1944 perşembeyi cumaya bağlayan gece, sabaha karşı 5.35'te başlayan ve yaklaşık 45-50 saniye süren[17] çok şiddetli yer sarsıntısı Vehbibey, Zekibey ve Hayrettinpaşa mahallelerini tamamen, Kemalpaşa, Fevzipaşa mahallelerinin yarısını; Fethiye, Hamdibey, İsmetpaşa, Sakarya mahallelerini kısmen tahrip etmiş ve diğer mahallelerde de maddi zarar ve hasar oluşturmuştu.[18] Depremin sabaha karşı meydana gelmesi; insanları, işlerinin başında, alışverişte, yolda, okulda, camide, hamamda kısacası günlük hayatları içinde yakalamaması, olası can kaybının az olmasında önemli bir faktördü. Örneğin, tamamen yıkılan Sakarya İlkokulu'nda sadece bina yıkılması ile deprem atlatılmış, can kaybı yaşanmamıştı.

Deprem esnasında Ayvalık'ta önce uzun ve hafif bir hareket hissedilmiş, sonra dipten ve yıkıcı bir sarsıntı olmuş; ayrıca şiddetli yeraltı gürültüleri de duyulmuştu.[19] Türk Dili gazetesi yaşanan depremi:

> "*Çöken evlerin, damların duvarların tozları bir anda bütün Ayvalık'ın üzerini kaplamış; sabah saatleri yaşanmasına rağmen her taraf tozdan simsiyah bir renge büründüğünden uykusundan uyanıp yatak kıyafetiyle kendilerini sokağa atan Ayvalık halkı, bu kez toz bulutları yüzünden birbirini göremez olmuştu. Sokağa fırlayan aileler sokakta çocuklarını ve akrabalarını kaybetmiş, bu korkunç dekor içinde yükselen çatırdamalara bir de halkın çığlıkları eklenince, Ayvalıklılar en ıstıraplı sabahlarından birine uyanmıştı*."

sözleriyle aktarırken,[20] depremi yaşayan bir tanık o anları: "*Hayatımda bu kadar yaman ve korkutucu yer deprenmesi ile kucaklaştığımı hatırlamıyorum. Sarsmıyor, sallıyordu. Soluklanıp hareketini tekrarlıyordu. Komşular fırladılar. Benim yuvam kaynaştı, sokaklarda koşuşmalar oldu.*" şeklinde dile getirdi.[21] Ayvalık Emniyet Amiri Aziz Tuncer de depremde yaşadıklarını:

> "*Zelzele olduğu saatte teftiş için sahil kısmında dolaşıyordum. Denizde fırtınaya benzer bir kabarma sezdim. Bir anda sular sahile hücum etti ve bunun akabinde simsiyah bir su tabakasının denizden kalkarak sahildeki evler boyunca yükseldiğini gördüm. Fırtına başladığını zannetmiştim. Fakat bir saniye sonra Alibey adasından ve sonra arkamdaki*

[16]*Ulus,* 7 Teşrinievvel 1944; Haluk Eyidoğan (vb.), *Türkiye Büyük Depremleri Makro-Sismik Rehberi (1900-1988),* İstanbul, 1991, s. 79'dan aktaran: Aslı Arslan, *Türkiye'de Tabii Afetler (1923-1950),* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2003, s. 105.

[17]*Ayvalık* gazetesine göre merkezi Ayvalık olan deprem, rasathane sismograf aletine göre 52 saniye sürdü. *Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

[18]*Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.

[19]Pınar ve Lahn, *age.*, s. 58.

[20]*Türk Dili*, 10 Birinciteşrin 1944.

[21]*Türk Dili,* 7 Birinciteşrin 1944.

binalardan gürültüler geldi. Binaların yıkılışı, bağrışmalar, gürültüler, feryad hep birbirine karışmıştı. Üzerine bastığım toprak yarılarak siyah renkte sular çıkmaya başladı. Buradan çekilerek bütün zabıta memurlarını ve bekçileri çağırdım. Felaketzedelerin yardımına koştum."[22] sözleriyle ifade etti.

Depremi müteakip Ayvalık, Edremit ve Balıkesir arasındaki telgraf haberleşmesi tamamen kesildi. Ayvalık telgraf memuru hatların kesilmesi üzerine, bulduğu ilk araçla Dikili'ye giderek oradan Balıkesir Valiliği'ni bilgilendirdi. Bu haberden iki saat sonra seyyar bir müfreze faaliyete geçerken; depremden haberdar olan Dikili kaymakamı da durumu İzmir'e bildirdi. Ayrıca Dikili kazasından bir yardım ekibi derhal Ayvalık'a gelmek üzere yola çıktı. İzmir'de de doktor ve hemşirelerden oluşan bir yardım kolu deprem bölgesine yetişmek için hazırlıklarını tamamladılar.[23] Aynı esnada Burhaniye'den de sıhhi yardım içeren bir ekip Ayvalık'a hareket etti.[24]

İlk depremin ardından, depremin yıkamadığı sahil boyundaki son kalan binaları da şiddetli bir med dalgası tamamen silip süpürdü.[25] 7 Ekim 1944 günü biri saat 12'de, diğeri 14'te olmak üzere iki artçı deprem daha meydana geldi. İlk depremden yeterince korkan ve evlerine girmeye cesaret edemeyen halk, artçı depremler sonrası büsbütün korkmuş, çadırlara, kırlara, bahçelere sığınmıştı.[26] Aralık ayının sonlarına doğru Ayvalık'ta hala artçı depremler hissedildi ve genelde gürültüyle beraber geldiğinden halkı korkutmaya devam etti. Sarsıntıların şiddetinden dükkânların duvarları yıkıldı.[27]

Sarsıntıların devam etmesi ve şiddetini koruması, evleri sağlam olanların bile evlerine girmesine engel olmuş; halk uzun süre çadırda ve kendi yaptıkları barakalarda yaşamıştı. Örneğin Alibey Adası'nda yaşayan Ali Onay o günleri:

"*Bu dönemde devlet halka çadır dağıttı. Ve biz de Enis Beylerle beraber halılarla pratik bir çadır yaparak içine yerleştik. Ama 15 Ekim gecesi yağan yağmurla yukarıdaki sokaklardan gelen sular çadırımızı istila etti. Ondan sonra sahilde bir baraka yaptık ve orada iki kış geçirdik. İkinci kışın sonunda annemin isteğiyle evlere girdik*" şeklinde aktarırken,[28]

Ergun Tekincan ise Ayvalık merkezde yaşayanların deprem sonrası günlerde yaşadıklarını o günlerin üzerinden çok zaman geçmemiş gibi berrak hatırlar:

[22] *Akşam*, 8 Teşrinievvel 1944.

[23] *Son Telgraf*, 7 Birinciteşrin 1944.; *Akşam,* 6 Birinciteşrin 1944.

[24] *Türk Dili*, 7 Birinciteşrin 1944.

[25] *Tanin,* 7 Birinciteşrin 1944.

[26] *Son Telgraf*, 7 Birinciteşrin 1944.

[27] *Ayvalık*, 21 Birincikanun 1944.

[28] Taylan Köken, "Ayvalık Depremleri",
http://www.academia.edu/16291357/Ayval%C4%B1k_Depremleri (Erişim Tarihi: 12.05.2016)

"*Deprem sonrası biz çadırlara çıktık. Çadırlar, şu anda Fethiye Mahallesi olan yerde kuruldu. Çadırlarda 1.5 ay kadar kaldık. Depremin 3. günü Ayvalık'a hiç ümit etmediğimiz kadar kar yağdı. Kar içinde çadırlarda yaşadık. 1953 yılında da 2. bir deprem oldu. Bu da büyük bir depremdi. Eski garajın alt tarafında deprem evleri depremden 3-4 ay sonra yapıldı. Saçtan barakalardı. Evleri yıkılan ya da evlerine korktuğu için giremeyen insanlar orada yaşadı. Biz ailece depremden 4 ay sonra eve girebildik. Deprem sırasında abim kapıyı açamamıştı. Baca tamamen yıkıldı. Daha önce açsaydı baca abimin üzerine düşmüş olacaktı.*"[29]

Ayvalık Kaymakamı Meki Keskin depremin ardından Yeni Asır gazetesine verdiği demeçte, depremin hemen sonrasında pasif korunma ekipleri, belediye zabıtası, polis ve askeri kıtalardan oluşan yardım ekibinin "*Türke has insani bir düşünce ile*" derhal yardıma koşarak enkazı kaldırmaya ve enkaz altında kalanları kurtarmaya çalıştığını; serbest doktorlar da dâhil olmak üzere eczacı ve doktorların ellerinden geleni yaptığını ifade etti.[30]

Deprem sonrası başta İçişleri Bakanı olmak üzere bölgeyi gezen yöneticiler yerinde araştırmalarda bulunarak çözüm üretmeye çalıştılar.[31] Deprem bölgesini baştanbaşa gezen Hilmi Uran, alınan tedbirleri beğenmekle birlikte, Çamlık'da açıkta kalan halkın barındırılmasının sağlanması amacıyla gerekli emirleri vermiş ve Ayvalık'ın kış gelmeden derhal yeniden inşası ve tek bir vatandaşın bile açıkta kalmamasını kendisine refakat eden Balıkesir Valisi Sabri Öney'e iletmişti.[32] İnceleme heyetinde Balıkesir Valisiyle birlikte, Balıkesir'den parti ve belediye başkanları ile Nafia ve Sıhhat Müdürleri ve Vilayet Jandarma Komutanı da bulundu.[33] Dâhiliye Vekili Hilmi Uran'dan başka Nafia Vekili Sırrı Day da 24 Ekim 1944 günü Ayvalık'a gelerek yerinde incelemelerde bulundu ve yapılacak acil işler hakkında notlar alarak ilçeyi terk etti.[34]

---

[29] Nilgün Kaya, Ergun Tekincan ile söyleşi. 28 Mayıs 2016, Ayvalık.

[30] *Yeni Asır*, 8 İlkteşrin 1944.

[31] *Ayvalık*, 26 1. Teşrin 1944. Hilmi Uran, Ankara'ya döndüğünde gazetelere verdiği beyanatta: "*Pazar günü öğle vakti trenden iner inmez Vali Sabri Öney ile birlikte zelzele mıntıkasına hareket ettim ve Edremit, Burhaniye, Ayvalık ve Ayvacık kasabalarıyla yolumuz üzerine rastlayan köyleri dolaşarak Çanakkale'ye geçtim… Burhaniye'de Trakya Umumi Müfettişi Abidin Özmen ve vilayet hududunda Çanakkale Valisi Fehmi Vural'ı buldum. Ve tetkiklerimizi birlikte yaptık. Sarsıntı bu kazaların bilhassa sahil mıntıkalarında ehemmiyetli bina hasarına sebep olmuştur. Ve bu cümleden olarak Ayvalık kasabası büyük mikyasta harabeye maruz kalmıştır. Zaman zaman sarsıntı devam etmekte olduğundan halk elan geceleri açıkta geçirmektedir…*" *Tanin*, 7 Birinciteşrin 1944.

[32] *Son Posta*, 10 Birinciteşrin 1944.; *Yeni Asır* 10 İlkteşrin 1944.

[33] *Tanin*, 9 Birinciteşrin 1944.

[34] *Ayvalık*, 26 1. Teşrin 1944.; *Tanin*, 12 Birinciteşrin 1944.

Kayıplar Zarar-Ziyan

İlk belirlemelere göre 14 ölü, [35] 16 ağır 257 de hafif yaralı vardı. Daha sonra ölü sayısı 30'a yükseldi. [36] Ağır yaralılardan dört kişi kaldırıldıkları Edremit Hastanesi'nde hayata gözlerini yumdu.[37] Enkaz altında beş-altı saat kalanlar sağ olarak kurtarıldı. Ayvalık civarında bulunan askeri kıta yardım ekibi halinde çalışarak enkaz altından 200 kişiyi kurtardı. Ahmet adında bir er, yıkılmış bir binadaki çocuğu kurtarmak için evin üst katına çıkmış, çocuğu kurtarmış ancak kendisi dengesini kaybederek yandaki fabrikanın zeytinyağı dolu bidonuna düşmüş, diğer askerler bu kez er Ahmet'i kurtarmıştı.[38]

Sakarya İlkokulu öğretmenlerinden Fatma Göken, enkaz altında 4 saat kalmış, vücudunun muhtelif yerlerinden ağır yaralı olarak zorlukla kurtarılmıştı. Gazi Okulu öğretmenlerinden Meliha Alankaya da ayağından yaralanmıştı. Yavrusuna sarılarak sokağa çıkabilen fakat az ileride yıkılan bir duvar altında kalarak ölen bir annenin feci görüntüsü ise Ayvalıklıları derinden üzmüştü.[39]

Deprem sonrası ölenler enkaz altından çıkarılırken, yaralıların ilk tedavileri yapılarak acilen Edremit Devlet Hastanesi'ne nakledildiler.[40] Deprem esnasında ağır yaralanıp Edremit Belediye Hastanesi'ne sevk edilenlerden İbrahimoğlu Raif Saban, Üzümcü Mustafa, Süpürgeci Osman, Adalı Kemal, Seyyar satıcı Hasan Edremit'de tedavi edildiler. Hastalardan Raif, yapılan ameliyatlar ve uygulanan tedaviden çok memnun kaldıklarını, ancak Edremit Belediyesi'nin kendilerini don gömlekten ibaret ve yarı çıplak sefil bir halde Ayvalık'a göndermesini anlamadıklarını dile getirdi. Haberi veren Ayvalık gazetesi ise

[35] Balıkesir'de yayınlanan *Türk Dili* gazetesi 7 Ekim 1944 tarihli gazetede ölü sayısının ilk belirlemelere göre 14 ve ağır yaralıları 15 olarak vermiş, zaman içinde depremde ölenlerin sayısı 30'a yükselmişti. *Türk Dili*, 7 Birinciteşrin 1944, s. 1. Ölenlerin isimleri: Boşnak Derviş Hakkı, annesi 55 yaşındaki Fatma ve 4 yaşındaki oğlu Ali, Mehmet İdris kızı 10 yaşındaki Leman, Mehmet İdris oğlu 9 yaşındaki Ali, 25 yaşındaki Kamer, Kuru Kahveci 55 yaşındaki Osman ve karısı 52 yaşındaki Hamide, Berber Âdem yengesi Şerife, Hüsnü Selis ve oğlu 3 yaşında Mehmet, Sünnetçi Ahmet kızı 10 yaşındaki Melahat, 6 yaşında kimsesiz olan Esma, Kaya kızı 10 yaşındaki Mihri, Derviş oğlu 6 yaşındaki Ali, Bayramın oğlu Hasan Diken, 54 yaşında Nedime, Mehmet Eriş kızı Nur ve oğlu Galip, Mehmet Ali, 54 yaşındaki Nedim, Mehmet Emin oğlu 10 yaşındaki Adnan, 60 yaşında Ahmet Akdağ, 58 yaşında Hasan Enver, Mahmut kızı 10 yaşındaki İnci ve Gazaz Mehmet Ali validesi 60 yaşında Fatma ve 44 yaşındaki Mehmet Ali'nin kendisi. *Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.; *Son Telgraf*, 8 Teşrinievvel 1944.; *Akşam*, 7 Birinciteşrin 1944; *Yeni Asır*, 7 İlkteşrin 1944.

[36] İkdam-Gece Postası adlı gazetede ölü sayısı 40 olarak gösterildi. *Gece Postası*, 6 Birinciteşrin 1944.

[37] *Son Posta*, 10 Birinciteşrin 1944.

[38] *Akşam*, 8 Teşrinievvel 1944.

[39] *Akşam*, 7 Teşrinievvel 1944.;*Türk Dili*, 10 Birinciteşrin 1944.

[40] *Türk Dili,* 7 Birinciteşrin 1944.

durumu: "*Edremit Belediyesinin ettiği hayır, ürküttüğü kurbağaya değmedi*" sözleriyle eleştirdi.[41]

Depremin sadece Ayvalık'taki maddi zararının 12 milyon lira olduğu ifade edildi. Bu depremde 3 mahalle yok oldu, 700-800 ev tamamen yıkıldı, 1000-1200 ev oturulamayacak hale geldi. 800 ile 1000 ev arası da tamire muhtaç haldeydi. Ayrıca 657 de muhtelif cins hayvan zayiatı vardı.[42]

Çarşıda sağlam bir mağaza veya dükkân kalmayan deprem sonrasında, harap olan belediye binası boşaltıldı. Belediye teşkilatı itfaiye garajına nakledildi. Ve bina tamir edilinceye kadar belediye hizmetleri burada verildi.[43] Hükümet Konağı, adliye binası, parti ve halkevi binaları, inhisar dairesi, askerlik şubesi, dispanser, emniyet dairesi, postane, İş Bankası, ortaokul, Gazi, Sakarya ve İstiklal ilkokulları tamamen veya kısmen hasar gördü.[44] Daha önce 1939 yılında Ege Bölgesi Dikili depremi ile de zarar gören İstiklal İlkokulu, 1941 yılında Cumhuriyet Okulunda çift öğretim yaparak eğitim öğretime devam etmiş, tamir sonrası okula dönülmüştü. 1944 yılında yaşanan depremde ise bu kez okulun her iki binası birden büyük hasara uğradığından[45] kasım ayında tekrar Cumhuriyet Okulu'na taşınarak ikili öğretim yapıldı. İstiklal İlkokulu öğrencileri, binanın Kızılay tarafından tamir edilmesi üzerine, iki yıl sonra, 10 Aralık 1946 tarihinde tekrar eski yerindeki binada eğitime devam ettiler.[46]

İlçe merkezinde saat kulesi yıkılmış, Çarşı Camii'nin çatısı çökerek zarar görmüştü. Bu deprem sırasında Ayvalık'ta rıhtım ve ara sokaklarda toprakta yarılmalar meydana gelirken, deniz iki metre yükselmiş, yerden 4 metre yükseğe kadar katranlı sıcak su fışkırmıştı.[47] Bu esnada Babakale Burnu denize doğru kayarak çıkıntı yapmıştı. Şehir Kulübü, belediye ve civarında da hissedilir derecede heyelan olmuştu. Deprem sonrası sarsıntı zaman zaman devam ettiğinden dolayı hasara uğrayan yerler bu sarsıntılarda kısım kısım yıkıldı.[48] Depremin üzerinden bir yıl geçtiğinde dahi rıhtım tamir edilemedi. Ancak Gümrük Önü Meydanı'nın tesviyesi ve döşemesi yaptırılarak, rıhtım kısmı onarıldı ve belediye binasının rıhtım kısmının kaldırımları da tamir ettirildi.[49]

---

[41] *Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

[42] *Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.

[43] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, 26.02.1945.

[44] *Ayvalık*, 12 1. Teşrin 1944.; *Akşam*, 7 Teşrinievvel 1944.

[45] Deprem sonrası bir hafta bütün okullarda eğitime ara verildi.

[46] http://www.bilgilerforumu.com/forum/konu/istiklal-ilkogretim-okulu-ayvalik-balikesir.663217/(erişim tarihi: 30 Nisan 2016)

[47] *Akşam*, 7 Teşrinievvel 1944.; Şermin Tağıl, "Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Neotektonik Özellikleri ve Depremselliği", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Sayı 2/1 (2004), s. 83.

[48] *Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.

[49] Ayvalık Belediyesi Mesai Raporu, 28 Kasım 1945.

Depremde zarar gören yerlerden birisi de elektrik santrali idi. Deniz baskını meydana geldiğinden elektrik santrali yıkıldı, şebeke harap oldu ve şehir karanlıkta kaldı.[50] Elektrik santrali binasında meydana gelen hasar, fen memurlarınca incelenerek 1868 lira 44 kuruş sarfıyla tamir edilmesine karar verildi.[51] Ancak, tamirat parası için belediyenin mevcut tahsisatı yeterli gelmedi. Tamiratınsa hemen yapılması gerekiyordu. Çözüm olarak motorin ve mazot tahsisatı kaleminden 1000 lira, yağ ve üstüpü tahsisatından 300 lira, tecdit akçesi tahsisatından 200 lira olmak üzere toplamda 1500 lira ayrılması şartıyla tamiratın yapılması konusunda encümen kararı verildi ve tamire başlandı.[52].

Depremde tamamıyla çöken Gümrük önü rıhtım ve menfezi ile Cumhuriyet alanı önündeki rıhtım inşaatı da 4588 lira 34 kuruşa tamir için ihaleye verildi.[53] Deprem nedeniyle inşaatın artması inşaat malzemelerinin fiyatının yükselmesine yol açtığından halk depremin yıkımı yanında zamlardan da şikâyet etmeye başladı.[54]

Sanayi kurumlarındaki zarara gelince: Prina Fabrikası müstesna diğer fabrikalar az ya da çok tamamı hasar görmüş,[55] bazı fabrikaların 30 metre yüksekliğindeki tuğladan örülü bacaları yıkılmış ve bunlar makine daireleri veya yağ depolarını hasara uğrattığından fabrikaların mahsul döneminde çalışamama tehlikesi vardı.[56] Ali Cömert, Sabuncugil, Komili Salih fabrika ve makinelerinde önemli, diğer fabrikalarda kısmen hasar ve zarar olmuştu.[57] Ayvalık Belediye başkanı, bütün zeytinyağı ve sabun fabrikatörlerini toplayarak zararlarını sorduğunda, fabrikatörler zararın 1 milyon lira civarında olduğunu bildirdiler. Deprem sonrası Ayvalık ve civarındaki fabrikalarını kontrole giden fabrika sahipleri 10 Ekim 1944'de İstanbul'a dönerken, verdikleri malumata göre, zeytinyağı fabrikalarının tamamı az veya çok zarar görmüş ve bu nedenle imalat durmuştu. Başlayacak zeytin toplama dönemi de göz önüne alınarak fabrikalarda tamire başlandı. Muhtemel yeni sarsıntılar için tamirat işlerinde ve özellikle çatıların kaplanmasında çinko kullanıldı. Depremin ilk günlerinde zeytinyağı piyasasında herhangi bir değişiklik yaşanmadı.[58] Bununla birlikte, deprem nedeniyle İstanbul'a yeni mahsul zeytinyağları geç gönderileceğinden bu

[50] Aslı Arslan, agt., s. 105.

[51] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, 12.10.1944.

[52] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, 15.11.1944.

[53] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, 23.12.1944.; *Akşam*, 7 Teşrinievvel 1944.

[54] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, 02.01.1945.

[55] Dolgu arazide inşa edilen fabrikalar ağır hasar gördüler ve bacaları yıkıldı. *Türk Dili*, 7 Birinciteşrin 1944.

[56] *Son Telgraf*, 8 Birinciteşrin 1944.,

[57] *Ayvalık*, 12 1. Teşrin 1944.

[58] *Akşam*, 10 Teşrinievvel 1944.

yağların fiyatı yükseldi. Ayvalık ve Edremit ekstra zeytinyağına ise fiyat belirlenemedi.[59]

Ayvalık'a bağlı Ali Bey nahiyesinde 3 ağır ve 3 hafif yaralı vardı. Bunun yanında, 92 ev tamamen, 300 ev oturulamayacak halde hasar görürken, bir mengene tamamen, 1 mengene de kısmen harap olmuştu. Maddi zararın 400-500 bin lira arası olduğu tahmin edildi.[60] Ayrıca 1873 yılında inşa edilen Taksiyarhis Kilisesi'nde bu depremde kuzey-güney doğrultusunda bir çatlak meydana geldi.[61] Yine Mübadele öncesinde "Papaz Grigorios'un Sarayı" olarak ünlenen ve mübadele sonrası "Öksüzler Yurdu" işlevini sürdüren bu saray ev de 1944 depreminde büyük hasara uğradı.[62] Küçükköy'de ise 11 ev tamamen, 54 ev kısmen harap oldu ve 38 ev de oturulamayacak bir hale geldi.[63]

Organizasyon-Ziyaretçiler

Deprem sonrası halk evlerini terk ederek bahçelerde ve kırlarda dağıtılan çadırlara yerleşti ve çoğunlukla da açıkta bulunmaktaydılar. Depremin duyulması üzerine, ellisi Balıkesir'den, ellisi de Edremit'ten olmak üzere 100 çadır ve İzmir'den 500 çadır ile Kızılay merkezden 500 çadır, 3 ton çivi, 10 sandık ilaç ve 1325 parça giyim eşyası gönderildi.[64] Gönderilen çadırlar yeterli gelmediği için Ankara'dan da 1000 çadır daha istendi.[65] Ayvalık gazetesi ise bağlı oldukları Balıkesir vilayetinin 20 yıl boyunca Ayvalık'a gösterdiği kayıtsızlığı depreme de kayıtsız kalarak devam ettirdiğini, bununla birlikte "ahar vilayet olan" İzmir'den yardım ve samimi ilgi gördüklerini ve bunun için minnettar kaldıklarını okuyucularına aktardı.[66]

Depremin etkilerini incelemek üzere İstanbul Rasathanesi Müdür Muavini Kemal Ekmen yine rasathane fen heyetinden asistanlar ile birlikte Balıkesir, Havran, Edremit, Burhaniye, Gömeç ve Gümüşlü'de deprem olaylarının yaşandığı bölgeleri gördükten sonra Ayvalık'a gelerek deprem ve hasar yaşanan mıntıkalarda incelemelerde bulundular.[67] Yapılan incelemelerde deprem merkezinin Ayvalık'ın kuzeybatısında, deniz içinde ve 7-8 kilometre derinde

[59] *Akşam*, 10 Teşrinievvel 1944.

[60] *Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.

[61] Tanju İzbek, "Adada Direnen Rum Yapıları İki Mekân Bir İnsan", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 28/164 (Ağustos 1997), s. 22.

[62] 1952 yılına kadar ilkokul ve Öksüzler Yurdu olarak kullanılan bu yapıyı, Milli Eğitim Bakanlığı tamir edilmesi için bir müteahhide verdi. Tamirat esnasında ilgisizlik ve denetim eksikliği nedeniyle binanın paratonerinin çalındığı ifade edildi. Tanju İzbek, agm., s. 87-88.

[63] *Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.

[64] *Son Telgraf*, 7 Birinciteşrin 1944.; *Tanin*, 9 Birinciteşrin 1944.

[65] *Akşam*, 7 Birinciteşrin 1944.

[66] *Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.

[67] *Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

olduğu devam eden günlerde gittikçe hafifleyerek iki ay daha devam edeceğini beyan ettiler.[68]

Nafia Fen Heyeti öncelikle hükümet binası ile diğer resmi daireleri ve okulları kontrol ederek tamir edilecekleri veya yıkılacakları belirleyip daha sonra diğer binalar incelenecekti. İki koldan yürütülen faaliyetler sonucunda 118 evin tamamen yıkıldığı, 601 evin ağır hasar ve 1114 evin hafif hasarlı olduğu ifade edildi.[69]

Deprem sonrası ilk iş olarak fırınlar acilen tamir edilerek ekmek çıkarılmaya başlandı. Kasaplar da et keserek halka dağıttı.[70] Ayvalık dışından yardım eden ilk yer ve kişi ise İzmir Bademli köyünde yaşayan Midilli Mübadillerinden fırıncı Haydar Bey oldu. Kendisine ait fırından bir fırın ekmek yollayan Haydar Bey'den başka, Bademler köyü halkı da ayrıca altı çuval ev ekmeği ile bir miktar da peynir yardımında bulundular. Ayvalık'ta ise deprem sonrası ilk iş olarak mahalli bir yardım komitesi oluşturularak faaliyete geçirildi. Erzakın mahallen verilmesi kaydıyla, askeriyece de pişirerek 268 haneye ekmek ve sıcak yemek dağıtımına başlandı ve bu sayı günden güne genişletildi.[71]

Şehrin yeniden imarı konusunda ilk yardımlar ilçede faaliyet gösteren bankalardan geldi. Depremden hemen önceki günlerde Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası Ayvalık Şubesi Müdürü olarak görev yapan Doğan Aka'nın tayini Sinop'a çıkmış,[72] yerine Bolu şube müdürünün geleceği haber alınmıştı. Ziraat Bankası Ayvalık Şubesi Müdürü Doğan Aka, depremde evleri yıkılan memurlarının ve mesken ihtiyaçlarının temini amacıyla genel merkeze baraka lüzumunu iletmiş ve genel müdürlük de bu isteği uygun görerek tipleri şube müdürlüğünce belirlenecek on ailelik baraka inşasına ait tahsisatı kabul etmişti.[73]

Ayvalık İş Bankası Şubesi de kendi memurları için Cumhuriyet Meydanı civarındaki arsasına beş ailelik baraka inşasına başladı. İzmir İş Bankası müdürlerinden Burhan ile bu işi taahhüt eden İzmirli inşaat müteahhitlerinden

---

[68] Yıldız Altınok, vd., agm., s. 47.

[69]Hasar Heyeti başkanına göre "… *tamamen yıkılan ölü, ağır hasar da ağır yaralı demektir ki bunlarda hayatiyet ümidi çok operasyona yani tamir masrafıyla meydana gelecek yarı ölü demektir. Hafif hasarda, az tamir ile oturulabilecek ev demektir. Fakat bu günkü malzeme ve işçilik şartlarının ağırlığına göre bu da o kadar kolay değildi.*" *Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

[70] *Akşam*, 7 Birinciteşrin 1944. ; *Yeni Asır*, 8 İlkteşrin 1944.

[71]*Ayvalık*, 12 Birinciteşrin 1944.

[72] Ayvalık gazetesinde çıkan Doğan Aka ile ilgili haberde: "*Doğan Aka, Ayvalık Ziraat Bankası şubesini, keyfiyet itibariyle (sandık) mefhumundan (banka) realitesine çeviren kabiliyetini göstermiş hatta kiralayacağı binayı sahibine banka halinde yaptırmış; möble, memur ve elemanlarını da aynı mefhuma göre tertiplemiş ve düzenlemiştir… bu genç ve değerli arkadaş Ayvalık yalnız bize değil, kitap halinde neşrettiği Ayvalık ve İktisadi Coğrafyası eseriyle Ayvalık'ı iktisadi aleme tanıttırmak gibi çok faydalı ve kıymetli bir hizmette bulunmuştur." denmekteydi. Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

[73]*Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

Cemal Azmi on gün sonra beş ailenin emniyetli bir binaya yerleştirileceklerini müjdelediler.[74]

İlçedeki bankalar kendi çalışanlarına bu şekilde bir çözüm bulmalarına karşın, tüm devlet daireleri benzer çözüm üretemedi. Örneğin ilçedeki polislerin durumu Ayvalık gazetesinde şu sözlerle yansıdı:

> "*Emniyet dairesinin hasara uğraması dolayısıyla vazifelerini çadır içinde ifa eden polislerimizin durumu dikkate alınacak derecede mühimdir. Günlerden beri devam eden bol yağmurlar dolayısıyla vazifeleri müşkülleşmiştir. Bu şerait altında vazife ifası müteassir olacağı pek tabidir. Bineanaleyh külliyevm yorulan emniyet memurlarımızın geceleri de istirahat edememeleri dikkate vaciptir. Her suretle feragatkar olan bu memurlarımızın sıhhatlerinin korunması için vakit geçirilmeden emniyetin bir çatı altına alınmasına alaka ve surat gösterilmesini gönül arzu etmektedir. Aşağı yukarı bütün devlet memurlarımız da aynı durumdadır.*"[75]

Havanın soğuk olması ve yağmurların yağmasıyla çadırlarda bulunan halkın zor günler yaşaması üzerine Ayvalık gazetesi zenginlerle şehrin ileri gelenleri başta olmak üzere depremzedelere iane kampanyası açtı ve yardım edenlerin isimlerinin gazetede yayınlandı.[76]

Ayvalık yerel basınında eleştirilen diğer bir konu ölü sayısının azlığı nedeniyle İstanbul gazetelerinin konuyu yeterince işlememeleriydi.[77] Hatta Ayvalıklılar, deprem felaketine maruz kalan ve daha yeni kaymakamlık olan Bigadiç kazasının kendilerine hatır sorma ve teselli mesajları yollamamalarının sebebi olarak da İstanbul gazetelerini sorumlu tuttu:

> "*Bigadiç kazası, Ayvalık kazasının felaket gören mahallelerinden bir mahallesi kadar bile değildir. Siz İstanbul gazetelerinden bazıları yalan, yanlış 1-2 muhabirinizin verdikleri bir-iki küçük telgraf haberleriyle hadiseyi o kadar küçülttünüz, o derece hiçe saydınız ki, Bigadiçli vatandaşlarımızın manen mazhar oldukları hatır sorma ve teselli mesajlarından bile bizi mahrum bıraktıracak surette ileri vardınız*".[78]

İstanbul gazetelerinin bu şekilde tavır koymalarında ise sebep zeytinyağı olarak gösterildi: "*Birkaç sözünü tutmayan zeytinyağı tüccarları yüzünden 1942 yılından beri gönüllü ve fakat ısmarlama ve zoraki bir sistemle hedef tuttuğunuz zeytinyağı meselesi ve fiyat işleri mevzuu ile esasen o konudan dışta kalan bir memleket halkının uğradığı felaket mevzuunu karıştırmanız, asla yakışmayan bir kombinezon olmuştur.*"[79]

---

[74] *Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

[75] *Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944.

[76] *Ayvalık*, 26 Birinciteşrin 1944. Açılan kampanyaya katkı yapanlardan bazıları: Ahmet Varan: 20 lira, Ayvalık İş Bankası: 500 lira, Sabuncugil: 600 lira, Kadri İrat: 20 lira, Baha Erman: 20 lira, Girgin Kardeşler: 150 lira, Mustafa Sipahiler: 10 lira, Mustafa Selek: 20 lira, Çorapçı Ekrem: 25 lira ve eski toplamda 4347.50 lira birikti. *Ayvalık*, 21 Birincikanun 1944.

[77] *Ayvalık*, 26 1. Teşrin 1944.

[78] *Ayvalık*, 26 1. Teşrin 1944.

[79] *Ayvalık*, 26 1. Teşrin 1944.

Ayvalık gazetesindeki İstanbul gazeteleri hakkında yapılan eleştirilerin haklılık tarafı yok değildi. Ölü sayısının -1939 Erzincan Depremi ile kıyaslandığında- az olması ve bir yandan da İkinci Dünya Savaşı yıllarının getirdiği sorunlar basında bir hafta sonra depremle ilgili haberlerin arkasının kesilmesine yol açtı. Hâlbuki başlarını sokacak bir dam bulmak başta olmak üzere Ayvalık'ta birçok ailenin sorunları devam etti. Deprem sonrası Ayvalık'ta yaşananlar gazete sayfalarında değil ama Ayvalıklıların yazdığı şiirlerde kendine yer buldu. Arif Ataoğlu'nun şiirinden örnek verilecek olunursa:

> "*Zifiri karanlıklar, bütün yolları sarmış/her yer enkazla dolu, çamurdan hiç geçilmez/Dostların, ahbapların, evi damı seçilmez… Her tarafta çadırlar, içinde o analar/Düşünüp duruyorlar, o kalp eri yananlar/ Yıkık dökük her taraf, o kalplerimiz gibi/ Sanki o çatlaklardan görülür yerin dibi/ Gitti Ayvalığımız, gitti onun süsleri/ Fakat ne de çoğaldı, hemşerinin küsleri… İşte anladık artık, dünyadaki yalanı/ Ne yazık ki evlerde, yoktur sağlam kalanı/ Sobaların borusu çadırlardan çıkmakta/ Fakat çadır hayatı canları pek sıkmakta… Ey güzel Ayvalığım sen ne kadar solsan da/Seni süsleyenleri, sen ne kadar yolsan da/Emin ol güneşlerin bir gelip yanacak/ Tarihin sayfaları anlamını anacak.*"[80]

Ayvalık Kızılay Şubesi Başkanı Nuri Özer'in Türk Kızılay Kurumu'na gönderilen telgraf da sessiz bir çığlıktı:

> "*Yer depreminden kazamızda tam iki bin hane kurban gitmiştir. Bu iki bin hane halkı başlayan yağmurlar altında ve çamurlar içinde çadırlara sığınmış selamette kalmış komşu vilayet ve kazaların yardımını beklemektedir. Az kurban vermemize rağmen iki bin ailenin yani aşağı yukarı 8-9 bin insanın acı tablosunu çizmekten çekinir ve bunu yüksek duygularına katiyen inanımız olan İstanbul ve mülhakatı halkının takdirlerine terk ederiz.*"[81]

Deprem sonrası belediye gelirlerinin tahmin edildiği derecede düşmediği ancak sorunun belediyenin gelirlerini tahsil etmesinden kaynaklanacağı ifade edildi. Zira halk depremle ilgili sorunlarını çözmeye çalışırken, belediye tahsildarlarının talepte bulunması zor olacaktı. Ayrıca belediyeye ait binalarının tamiri için gereken miktarı (yaklaşık 210 bin lira) belediyenin kendi imkânları ile karşılaması mümkün değildi. Bu nedenle belirlenen miktarın karşılanması için lazım gelen para hükümetten istendi.[82] Para talebi mazbata ile hükümete bildirildiğinde, 1945 yılı Ekim ayında ilk olarak yirmi beş bin lira gönderildi. Gelen para ile belediyenin depremde zarar gören mevcut tüm binalarının tamirinin mümkün olamayacağı aşikâr olduğundan, öncelik belediye binasına verildi. Böylece, bir ay içinde tamirat tamamlanarak belediye eskisi gibi kendi binasında hizmet vermeye devam edecekti.[83]

---

[80] *Ayvalık*, 21 Birincikanun 1944.

[81] Türk Kızılay Arşivi (TKA), 2371/8.1. 16.10.1944

[82] Ayvalık Belediyesi Cerideleri, 10 İkinciteşrin 1944.

[83] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, Senelik Mesai Raporu, 28 Kasım 1945.

Hükümet, deprem sonrası belediye bütçesinde meydana gelecek açığı karşılamak amacıyla 5200 lira para çıkarmış ve çıkan paranın 2841 lirasını 1945 yılı Şubat ayında Ayvalık'a göndermişti.[84] Bu arada hükümetin evleri zarar gören halka binaların durumuna göre yüz liradan yüz bin liraya kadar yardım edeceği söylentileri ortaya atıldı.

Depremde hasar gören evler için yapılacak devlet yardımının nasıl dağıtılacağı konusuna belediye encümeni karar verdi. Karar alınırken hükümetçe yapılacak para yardımı doğrudan halkın eline verildiğinde bir kısım kimselerin bunu yol masrafı şeklinde kullanmaları ya da tamire kâfi gelmez diye başka ihtiyaçlara harcamaları olası görüldü. Çözüm olarak yapı kooperatifini faaliyete geçirerek kasabanın bir bütün olarak imar edilmesi ve halkın yaşamasına uygun evler yaptırılması hedeflendi.[85] Amacını belediye ile el ele vererek kasabanın imar ve medenî ihtiyaçlarının karşılanması olarak gösteren Ayvalık'ı Kalkındırma ve Güzelleştirme Cemiyeti, 1945 yılı Kasım ayında kurularak faaliyete geçti.[86]

Yardımların yapılması konusuna gelince: Depremde kasabada en çok tahribat yaşanan mahalleler şehrin sahil kıyısındaki Kemalpaşa, Hayrettinpaşa, Zekibey, Vehbibey mahalleleri ile Fevzipaşa ve İsmetpaşa mahalleleriydi. Deprem sonrası yapılacaklarla ilgili şu öneride bulunuldu: İlçenin bu kısmındaki binaların büyük bir kısmı depo, ticarethane ve fabrikalardan oluştuğundan, bu bölgedeki binalarda yaşayan insanların belirlenmesi sonrasında halk a) Para yardımına ihtiyaç duymayacak derecede hali vakti yerinde olanlar, b) Para yardımına muhtaç olmayan fakat borçlanmayı taksitle ödeyecek durumda olanlar, c) Yarı para yardımına ihtiyaç duyanlar, d) Büsbütün yardıma muhtaç olanlar şeklinde dörde ayrılarak tasnife tabi tutuldu. Bu tasnif sonrasında kurulan yapı kooperatifi sorumlu tutulacak, ayrıca, başka yerlerde kurulduğundan haberdar olunan Şehri Güzelleştirme Cemiyeti'nin Ayvalık'ta da kurularak bunun da yardımını kooperatife ekleyerek elde edilecek büyükçe miktarda para ile şehrin öncelikle imar planının ve sonrasında da şehrin yeni halinin ana hatlarının belirlenmesi konusunda gerekli işlemlerin başlatılması; bunun için belirlenecek iki kişinin ise Ankara'ya gönderilmesi önerildi.[87]

Deprem sonrası belediye, gelirlerini büyük oranda kaybettiğinden kasabada yıkılan evlerin ve resmi binaların enkazıyla yıkılan enkazdan kapanan sokakları bile açamayacak bir durumdaydı. Bu nedenle kimsesizlere ve fukaraya yardım için bütçe ayıramayacak olan belediye, acezenin zor durumda kalmaması için Kızılay'dan yardım istedi. Kimsesiz çocuklara yardım için (1000), fukaraya yardım için 5.000 lira, fukara hastaların hastane masrafları için 1.500 lira,

[84] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, 12.2.1945.

[85] Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi, 15.11.1944.

[86] Ayvalık Belediyesi Mesai Raporu, 28 Kasım 1945.

[87] Ayvalık Belediyesi Zabıt Cerideleri, 10 İkinciteşrin 1944.

ölülerin defin işlemi için 1000 lira, Kızılay'da mevcut olmayan ilaçların piyasadan temini için 3.000 lira, bulaşıcı hastalıklar için 2.000 lira, acezeye yardım için 5.000 lira, ikiz çocuklara yardım için 5.000 lira, aceze ve fukaraya dağıtılacak sıcak yemek için 7.500 lira, enkazdan kapanan sokakların açılması ve sağlığı tehdit eden pis ve durgun suların akıtılarak temizlenmesi için 10.000 lira toplamda 36.500 lira istendi.[88] Kızılay Genel Merkez ise 10.000 lira Çanakkale ve 10.000 lira da Balıkesir Valiliğine olmak üzere toplam 20.000 lira gönderme kararı aldı.[89]

Yaşanan deprem sonrası beklenilen yardımın gelmemesini tevekkülle karşılayan halk, önünde mahsul sezonunun başlamasına güvenerek cesaretini kaybetmedi. Zira halkın beklentisi üreteceği yağları değerince satmak, fabrikalarda, sabunhanelerde amelelik yaparak, yıkılan evini tamir etmekti. Ancak o yıl ürün ümit edilenden çok daha az randımanlı ve yetersiz oldu. Tarım yapılacak toprak ve farklı alanlarda üretim yapılan fabrika da bulunmuyordu. Depremzedelerin ellerinde birikmiş toplu paraları da yoktu.[90] Üstelik deprem münasebetiyle felaketzedelere yardım etmek amacıyla Kızılay merkezi tarafından gönderilen cam ve çivilerden, camların henüz dağıtılmadığı ve çivilerin bir kısmının kilosunun 2 lira üzerinden verilmesi üzerine şikâyetler başladı.[91] Konu gazetede yer bulunca gelen cevapta Bayındırlık Bakanlığınca tahsis edilen 30 ton çividen ilk parti 3 ton çivi talimatlar uyarınca depremi izleyen günlerde dağıtıldığı; kalan 27 ton çivinin ise ekonomik durumu iyi olmayanlara yine ücretsiz verildiği; hali vakti iyi olanlara kilosu iki liradan satılması konusununsa, Bayındırlık Bakanlığının resmi yazısıyla belirtildiği dile getirildi. Cam konusuna gelince sigortalı bir şekilde gelen 98 sandık camın ücretli veya ücretsiz bir şekilde satılmasına henüz talimat gelmediği için bekletildiği ifade edildi.[92]

Çevredeki Ölüm ve Hasarlar

Ayvalık'tan sonra bölgede en fazla hasar Gömeç, Edremit, Havran ve Midilli'de görüldü. Ayvalık çevresinde Küçükkuyu, Babakale, Ayvacık, Gömeç ve Burhaniye'de de fazla zayiat vardı. Burhaniye'de iki ölü, 3 yaralı varken, 97 ev tamamen yıkılmış, 270 ev hasara uğramıştı. Yine Burhaniye'nin Çoruk köyünde 5ev tamamen yıkılırken, 80 ev kısmen hasara uğradı. Tahtacı köyünde ise 3 ev oturulamaz hale gelirken, bir ağır yaralı vardı. Hisar köyünde 20 ev tamamıyla yıkılırken, 13 ev hasara uğradı. Burhaniye'deki Gümüşlü Fabrikası da depremde

[88] Kızılay'dan istenen bu talepler aynı zamanda Belediye bütçesinin masraf fasıllarını gösteriyordu. TKA, 2371/11.2. 23.11.1944.

[89] TKA, 2371/11.3. Tarih yok.

[90] *Ayvalık*, 29 Mart 1945.

[91] *Ayvalık,* 19 Nisan 1945.

[92] *Ayvalık*, 26 Nisan 1945.

fazla hasar görmüştü.[93] Havran nahiyesinde bir ölü tespit edildi. Bu kişinin günlerdir bağdaki işi nedeniyle dışarıda gecelediği, deprem gecesi işlerini tamamlayarak evine geldiği ve evi yıkıldığı için enkazın altında kalarak öldüğü dile getirildi. Ayrıca Hükümet Binası da yıkıldı.[94] Küçük Kuyu'da merkez, nahiye ve köylerde 6 ölü, 2 ağır, 4 hafif yaralı vardı.[95] Gömeç bucağında da binaların büyük bir kısmı ve fabrikalar yıkıldı. Kerem Köyü, Yaya, Hacıbeyli, Hacıosman Tursunlu köylerle nahiye merkezinde 500 ev muhtelif şekilde zarara uğradı ve deprem sonrası sadece Gömeç nahiyesi için 500 çadır istendi.[96] Altunoluk nahiye merkezinde 4, iskelesinde 20 ev yıkıldı. Altunoluk merkezinde 37 ev hasara uğradı. Ayrıca 16 ev hafif şekilde zarar gördü. Altunoluk'a bağlı köylerde ise 15 ev yıkıldı ve 34 evde de çatlaklar meydana geldi. Bergama'da 1 dükkân ve 3 evin damları çökerken, Aynacık köyü evleri tamamıyla yıkıldı.[97] Ağır hasar genellikle 2 veya 3 katlı yapılarda ortaya çıktı. Yine dere kenarında ve molozların üzerine kurulan köyler depremde en fazla hasar alan yerler oldu.[98] Küçükkuyu nahiye merkezi ve köylerinde oturabilecek pek az ev kaldığı, 6 ölü ve 2 yaralı olduğu, halkın evleri süratle boşalttığından dolayı ölü ve yaralı sayısının az olduğu bildirildi.[99]

Ayvalık depreminde bölgede zarar gören ikinci il Çanakkale'ydi. Ayvacık kazasına bağlı Kıcıman köyünde 16 ölü, 19 yaralı; Paşa köyünde 4 ölü, 4 yaralı varken, 180 ev yıkılmıştı. Pergapin'de 1 ölü, 26 ev tamamen, 8 ev kısmen tahrip olmuştu. Babakale'de 73 ev tamamen, 22 ev kısmen, Beham'da 60 ev tamamen, Tamiş'te 70 ev tamamen, Seyidiye'de 80 ev kısmen, Salı'da 160 ev tamamen, Kozlu'da 190 ev tamamen, Büyükhusur'da 160 ev tamamen yıkılmıştı. Kayalar köyünde bir ölü, iki yaralı varken, 120 ev yıkılmıştı. Ahmetli'de bir yaralı, 6 ev tamamen, 26 ev kısmen yıkılırken, Demirci'de 25, Hanlı'da 50 ev kısmen harap olmuştu. Çetmi'de 3 ölü bir yaralı, Sazlı'da 4 ölü, 5 yaralı, Bertaş'ta 2 yaralı vardı. Arıklı'da 57 ev, Çetmi'de 170 ev yıkılırken, İzmir'e bağlı Bergama merkezinde 2, Kozan'da 4, Karaburun'da iki ev zarar görmüştü.[100]

1944 depremi sonrasında düşük derecede de olsa yer sarsıntıları devam etti. Gazeteler 1945 yılı Haziran ayının ilk günlerinde salı günü gündüz 5.38 de 5 saniye devam eden çok şiddetli ve çarşambayı perşembeye bağlayan gece saat 11.15'de de tek darbeli şiddetli bir yer sarsıntısı yaşandığını, bu esnada

---

[93] *Türk Dili*, 7 Birinciteşrin 1944.

[94] TKA, 2371/5.;*Türk Dili*, 7 Birinciteşrin 1944.

[95] *Son Telgraf*, 7 Birinciteşrin 1944.; *Akşam*, 7 Birinciteşrin 1944.

[96] *Türk Dili*, 7 Birinciteşrin 1944.; *Son Telgraf*, 7 Birinciteşrin 1944.; Aslı Arslan, agt., s. 105.

[97] *Akşam*, 7 Teşrinievvel 1944.

[98] Aslı Arslan, agt., s. 105.

[99] *Akşam*, 7 Birinciteşrin 1944.

[100] *Tanin*, 8 Birinciteşrin 1944.Bölgedeki depremin etkileri hakkında Bkz: F. Zimmermann**,** *6.10.1944 Tarihinde Vukubulan Ayvacık-Ayvalık Yersarsıntısı*, Bayındırlık Bakanlığı, Ankara, 1945.

Ayvalık'ın kuzey kısmında zamanla kaybolan bir ateş parçası görüldüğünü, bu depremde de binalarda çatlak meydana geldiğini ve sıvaların döküldüğünü belirttiler.[101] 23 Temmuz 1949 Cumartesi günü saat 18.05'te 25 saniye devam eden çok şiddetli bir yer sarsıntısı, bazı binaların duvarlarında çatlaklara yol açtı.[102]

Sonuç

Genellikle toplum üzerinde büyük bir şok etkisi yaratan doğal afetlerin, etkiledikleri yörelerde sosyal yapının kısmen, ekonomik yapının ise büyük ölçüde bozulmasına yol açtığı bilinen bir gerçektir.

Deprem kuşağında bulunan Türkiye, 1939 Erzincan depreminden büyük dersler almış ve 1940 yılında ilk yersarsıntısı yönergesi hazırlanmıştı.[103] Ayvalık depremi sonrasında bu kanun uyarınca derhal kasabanın harita ve planının Bayındırlık Bakanlığı'nca yapılması için talimat verildi.[104]

Deprem öncesinde araba pazarı namıyla anılan sebze pazarı ıslah edilmişti. Deprem sonrası ilçenin düzenleme çalışmalarına devam edildi. Eski Pazar namıyla anılan bölge 19 dükkân yapılmak suretiyle yenilendi. Bu iki pazar yerinin temiz ve düzenli bir hale getirilmesiyle sıhhi olarak mekânın güzelleşmesi yanında belediye aynı zamanda esaslı bir gelir kaynağına da sahip oldu.[105]

Ayvalık İzmir yolunun Sefa-Çamlı hattı üzerinden geçmesi de deprem sonrası dönemde gerçekleşti. Bu talebe ilgili yerlerden olumlu cevap gelince, mahalli halk tarafından Ayvalık-Safa, Çamlı yolunun taşı temin edildi, belediyenin kırma işleri kısmen yapıldı ve Bayındırlık Müdürlüğü diğer işlemleri üstlenildi.[106] Bununla birlikte, Ayvalık'ın o dönemde sahip olduğu 14 bin nüfusundan 12 bini 70-100 ağaç iskân hakkı zeytinliğin ve başını sokacak bir de hanenin sahibiydi. 1000 nüfus orta halli ve 100 aile de genel servetin yüzde seksenine hâkimdi. 12 bin nüfusu Ayvalık'a bağlayan, bir kaşık yağını temine ancak yeterli olacak 70-100 ağaç zeytini ile başını soktuğu eviydi. Evleri yıkılan halkın çoğunun mali kudretleri, çoluk çocuğunu barındıracak iki odalı bir ev değil, bir baraka inşasına bile müsait değildi. Hatta ömrünün sonuna kadar da bu imkâna sahip olmayacakları şüphe götürmez bir hakikatti. Bu konu Ayvalık gazetesinde de ifade edilerek çözüm önerildi:

---

[101] *Ayvalık*, 7 Haziran 1945.

[102] *Ayvalık*, 28.7.1949.

[103] *T.C. Resmi Gazete*, 13 Mart 1940, Sayı: 4457.

[104] Ayvalık Belediyesi Mesai Raporu, 28 Kasım 1945.

[105] Ayvalık Belediyesi Mesai Raporu, 28 Kasım 1945.

[106] Ayvalık Belediyesi Mesai Raporu, 28 Kasım 1945.

"Bu halk zaruret neticesi dağılırsa memlekete yazık olur. Çünkü öteden beri zeytinci olan ve zeytinin imar tımarında, yağ istihsalinde mütehassıs bulunan bu halk dağıtılır ve yerine bu işin acemileri iskân edilirse serveti umumiyeyi teşkil eden zeytinlikler harap ve servet heder edilmiş olur. Bu endişeyi önleyici imkâna da malik bulunuyoruz. Önümüz kıştır. Ne yaptp yaptp halkın başını sokacak barakalar yapılmalıdır."[107]

Peyami Safa'nın, 1940 yılında Büyük Erzincan depreminin ardından yazdıkları 1944 Ayvalık depremi için de geçerliliğini korumaktaydı:

"Zelzele geçti. Hele şu açıkta titreşen vatandaşları da bir çatı altına soksak, olur biter. Bu da geçer yahu!" demeyelim. Geçmez bu, geçmez. Bir gün Adana'yı sel basar, başka bir gün Erzincan'ı zelzele yıkar, daha başka bir gün limansız Karadeniz kıyılarımız önünde vapurlar batar. Rüzgâra : "Esme!", sulara: "Taşma!", toprağa: "Sallanma!" diyemeyiz. Memleket ve Anadolu davasını, eğitim veya ziraat, kültür veya ekonomi, sanat veya teknik, bütün maddi ve manevi unsurları arasındaki ilişkilerin tamamına ait prensiplerle halletmezsek rüzgâr eser, sular taşar, yer sarsılır ve bütün memleket ve bütün Anadolu, asırlardan beri olduğu gibi, yer yer yıkılır, Erzincan harabesine döner."[108]

1944 yılında yaşanan Ayvalık depreminin de Ayvalık ilçesi üzerinde benzer bir etkisi görülmüştür. 30 kişinin ölümüne, 5500 binanın hasar görmesine yol açan bu deprem, aynı zamanda tarihi boyunca Ayvalık'ta yaşanan en büyük depremlerden biridir. Deprem sonrası ilçenin büyük bir kısmında altyapı felce uğramış, yıkılan evlerin yeniden düzenlenmesi ve çadırlardan evlere geçiş için Ayvalık halkı iki yıla yakın bir süre beklemiş, bu esnada ilçeden dışarı kalıcı göçler yaşanmıştı. Depremde en büyük hasar Ayvalık'ta yaşanmakla birlikte, Çanakkale'den İzmir'e sahil şeridindeki ilçe ve köyler de depremden az veya çok etkilendiler.

Depremin doğurduğu ekonomik kayıplar, özellikle de küçük işletmelerin kapanmasının doğurduğu açıklar, -İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle- giderilemedi. Olumsuzlukların köklendirdiği gayrimemnunluk, 1950 seçimlerinde bu coğrafyada yaşayan halkın siyasal tercihlerini belirlemede de etkili oldu.

Kaynaklar

Gazete ve Resmi Yayınlar

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA) Belgeleri

Türkiye Kızılay Arşivi (TKA) Belgeleri (Ayvalık Depremi ile ilgili tüm dosyalar 2371.1-59)

T.C. Resmi Gazete, 13 Mart 1940, Sayı: 4457.

Ayvalık Belediyesi Encümen Zabıtnamesi.

Ayvalık Belediyesi Mesai Raporu.

[107] *Ayvalık*, 12 1. Teşrin 1944.

[108] http://www.kardere.com/default.aspx?pid=50646&nid=69392 (Erişim Tarihi: 23.05.2016)

Ayvalık Belediyesi Zabıt Cerideleri.

Akşam

Ayvalık

İkdam-Gece Postası

Son Posta

Son Telgraf

Tanin

Türk Dili

Ulus

Yeni Asır

Kitap ve Makaleler

ALTINOK, Yıldız, Bedri Alpar, Cenk Yaltırak ve Naşide Özer, "6 Ekim 1944 Edremit Körfezi-Ayvacık Depreminin Makrosismik Değerlendirilmesi", *İstanbul Yerbilimleri Dergisi*, 25/1 (2012), s. 41-53.

ARIKAN, Zeki, "Mithat Paşa'nın Aydın Valiliği (Ağustos 1880-Mayıs 1881)(17 resimle birlikte)", *Uluslararası Mithat Paşa Semineri Bildiriler ve Tartışmalar Edirne 8-10 Mayıs 1984*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1986, s. 127-174.

ARSLAN, Aslı, *Türkiye'de Tabii Afetler (1923-1950),* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ, 2003, s. 105.

EYİDOĞAN, Haluk (vb.), *Türkiye Büyük Depremleri Makro-Sismik Rehberi (1900-1988),* İstanbul, 1991.

İZBEK, Tanju, "Adada Direnen Rum Yapıları İki Mekân Bir İnsan", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 28/164 (Ağustos 1997), s. 84-89.

PINAR, Nuriye ve Ervin Lahn, *Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu*, Akın Matbaacılık, Ankara, 1952.

TAĞIL, Şermin, "Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Neotektonik Özellikleri ve Depremselliği", *Coğrafi Bilimler Dergisi*, Sayı 2/1 (2004), s. 73-92.

YAZICI, Nesimi, "Ocak 1898 Balıkesir Depremi Oluşu ve Sonrası", *Tarih Boyunca Anadolu'da Doğal Afetler ve Deprem Semineri, 22-23 Mayıs 2000, Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 2002, s. 151-195.

ZIMMERMANN, F., *6.10.1944 Tarihinde Vukubulan Ayvacık-Ayvalık Yersarsıntısı*, Bayındırlık Bakanlığı, Ankara, 1945.

İnternet Kaynakları

Taylan Köken, "Ayvalık Depremleri", http://www.academia.edu/16291357/Ayval%C4%B1k_Depremleri (Erişim Tarihi: 12.05.2016)

http://www.icisleriafad.gov.tr/lkemizin-deprem-riski-haritasi (erişim tarihi: 18 Aralık 2016)

www.afad.gov.tr/UserFiles/File/Belge31.pdf (erişim tarihi: 29 Nisan 2016)

http://www.bilgilerforumu.com/forum/konu/istiklal-ilkogretim-okulu-ayvalik-balikesir.663217/(erişim tarihi: 30 Nisan 2016)

http://www.kardere.com/default.aspx?pid=50646&nid=69392 (erişim tarihi: 23.05.2016)

www.sismo.deprem.gov.tr www.deprem.gov.tr (erişim tarihi: 11 Nisan 2016)

www.skb.org.tr/wp-content/uploads/2012/05/N%C4%B0L%C3%9CFER-AKINCIT%C3%9CRK.pdf (erişim tarihi: 08 Nisan 2016)

Söyleşi

Nilgün Kaya, Ergun Tekincan ile söyleşi. 28 Mayıs 2016, Ayvalık.

Fotoğraflar

Cihat Teker Arşivi

Faruk Ergelen Arşivi

Müjdat Soylu Arşivi

Taylan Köken Arşivi

Ayvalık Depremi üzerine şiir

Ayvalığın Feryadı

Denirdi bana (Şen Ayvalık)

Şimdi yoktur şehirden varlık

Kıyametler koptu bağrımda,

O demmiş son arkadaşlık

Şehitlerimle helalleştik

Öpüp, kucaklaşıp ayrıldık

xxx

Gicem kara, gündüzüm kara

Kollarım kırıktır, bağrım yara

Yığın yığın iskeletlerle

Benzerim bir harap mezara

Şehitlerimle helalleştik

Öpüp, kucaklaşıp ayrıldık

xxx

Amansız yıkıldım ilahi

Gönder bana bir reha eli

Koruyun siz sağ kalanları

Böylelikle bulam teselli

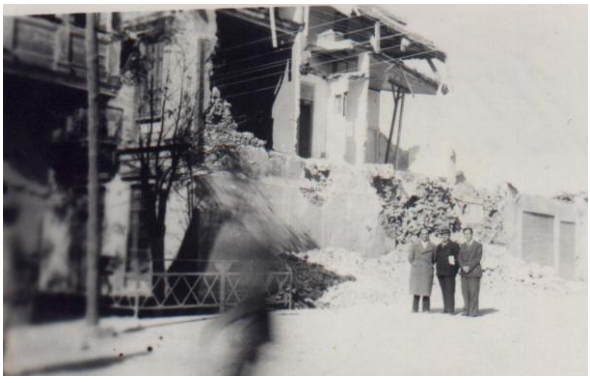
Şehitlerimle helalleştik

Öpüp, kucaklaşıp ayrıldık

Hüsnü Darcan[109]

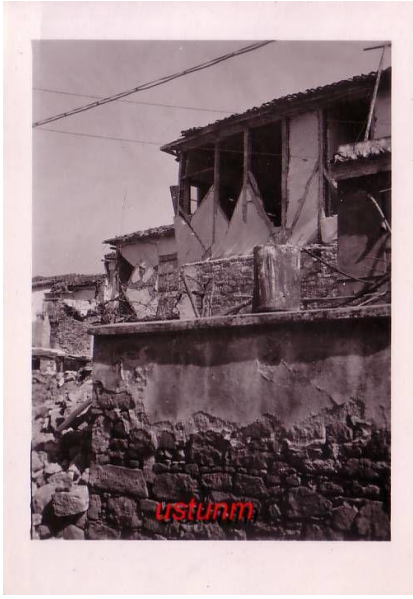
Fotoğraflarla Ayvalık Depremi

[109] *Ayvalık*, 12 1. Teşrin 1944.

5/11/944

ustunm

MUKADDERAT
Meşhur Fransız muharriri Voltaire'in şaheseri çıkmıştır.
Tercüme Eden : ALİ CEVAT GENCELİ
SERTOĞLU KİTAP EVİ
Ankara Caddesi, Numara: 65

Tanin

Yarın Gazetemiz
8
Sahifedir

Adres: Cağaloğlu, Türbedar So. No. 13. İSTANBUL. Telefon: 22477 ★ CUMARTESİ 7 BİRİNCİTEŞRİN 1944 ★ Sene: 36 — Sayı: 4454 — 397. Her yerde fiyatı (10) kuruştur.

Yunanistana çıkan ingilizler

İngilizler için Yunanistana çıkmak müttefikleri Yunanistanı çok fedakârlı bir işgalden kurtarmak emeline istinat etmiş olsa bile, İngiliz imajı nefaletin almış olduğu bir yarayı kapatmak arzusuna da istinat edecektir. 1941 de İngiltere Şimali Afrika ordusundan ayrılabildikleri ufak bir kuvvet ile Yunanistanın imdadına koşmalarına da farklı Alman kara ve hava kuvvetleri karşısında alınyor çekilmek zaruretinde kalmışlardı. Çekildikler noktalara, üç ayrı faslından sonra, muazzam bir ordu ile geldi tekrar geliyorlar.

Yunanistana ve Balkanlara hakikaten bir İngiliz ordusu gönüş midir, yahut gelmek üzere midir? İlk cıkarma haberleri boğuşmayla büyük ölçüde bir sarsıntı geçirdiği zannıştı. Fakat sonra, bunların komandolar olduklari bildirildi. Mora yarım adasını kurtarsa, Patras şehrini geri alan İngiliz askerlerinin hep komandolardan ibaret olmaları zannedilmen. Her halde, Yunanistanın kurtarılması için kâfi kadar kuvvet tahsis edilmiş olmaktır. Muhakkak ki bu kuvvetin tahsisinde sebep olmasak. Bir bahane olduğu meydanda idi. Sonra, B. Bulgar Nasrının Yunanistana gittiği ve orada halk teşkilâtiyle anlaştığı söylendi. Sonra, bu anlaşmanın fesholduğu ve Yunan hükümeti mümessilleriyle anlaşıldı denildi, EAM'dan tekrar bahsolundu. Sonra, Papaandreu hükümeti bir tekip geçirdi. Bu kadar karışıklık içinde vasıh bir fikir edinmeğe imkân olmasadı. Ve gene meydana çıkıyordu ki Yunanistanı bakiyen kurtarmak sırası gelmişti.

Çünkü savaşı konuşlarımız üçüncü bir fıkrayı işaretle: 1 — Alman işgali, 2 — Bulgar işgali, 3 — Dahili karşanalık ve isyan gibi.

Bundan dolayıdır ki Yunan topraklarına İngiliz kuvvetlerinin hakikî bir kurtarıcı ordusu addedilebilecek bir şekilde çıkmasının zamanı gelmiş olduğu kanaatindeyiz. Bundan başka, bütün Balkanların sulhü, istikrarı ve istikbali bakımından da Müttefiklerin Balkanlarda hep bir arada çalışmaları görmek çok faydalı olur ve bir itimat havli vücude getirir.

Balkanlar bugün böyle teskin edici bir hava ve emniyetle nefes

Zelzelenin blânçosu

Ayvalıkta 15 ölü, 60 yaralı var. 98 ev kâmilen yıkıldı. Bürhaniye, Havran ve Savaştepede de 4 ölü var

Ayvalığın merkez kısmı harap oldu

Ankara, 6 (Hususî) — Kandilli rasathanesinin bu sabah saat 4,34 de kaydettiği ve İstanbuldan mesafesi 250 kilometre olarak hesaplanan deprem merkez üssünün Ayvalık ve havalisi olduğu zannedildi, anlaşıldı. Bu depremin etrafında bu gün 12 ye kadar aldığımız haberler Balıkesir ve Edremitte depremin şiddetli hissedilmesine rağmen bir hasar vukubulmadığını bildirmektedir. Öğleden sonra Akhisar, Manisa Tekirdağ ve Gönenden aldığımız telgraflarda bir ayrıl asarlarda buralarda da deprem vuku bulduğu, fakat zararsız geçtiği öğrenmekteydi. Deprem bu sabah 4,30 da Ankarada da hissedilmiş tir.

İzmir'de

İzmir, 6 (Hususî) — Bu sabah saat 4,32 de Ayvalık ve Bürhaniye kazalarında bir deprem olmuştur. Ayvalıkta zarasız çok şid.

(Sonu Sa: 2, Sü: 2 de)

Gerede zelzelesinden bir görünüş

5,42 de şehrimizde çok şiddetli bir yer depremi olmuştur. Oldukça şiddetli olan deprem halkı heyecana düşürmüştür. Alınan ilk haberlere göre en büyük zarar Ayvalıkta olmuştur. Ölü ve yaralı hakkında henüz bir malûmat alınamamıştır.

Med dalgası

İzmir, 6 (Hususî) — Ayvalıktan alınan malûmata göre sefercilerle yarımadığı sahil boyunduki son havalan binaları da şiddetli bir Med dalgası hâdisesi olup yıkılmıştır.

Balıkesir'de

Balıkesir, 6 (Hususî) — Bu sabah saat 5,30 da Ayvalık ve Bürhaniye kazalarında bir deprem olmuştur. Ayvalıkta zarasız çok şid.